

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Медичний Інститут
Кафедра психології

ВЛАСЕНКО АНАСТАСІЯ ЮРІВНА

УДК 159.92.3

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЦІЛЬОВОЇ
СПРЯМОВАНOSTІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ**

Спеціальність 053 – Психологія

Автореферат
Кваліфікаційної роботи на здобуття другого (магістерського)
рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою
спеціальності 053 «Психологія»

Миколаїв – 2020

Дипломною роботою є рукопис.

Робота виконана в Чорноморському національному університеті імені Петра Могили Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент
Каневський Віктор Іонович,
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили.

Рецензент: **Чорна Вікторія Олександрівна**
старший викладач кафедри соціології,
кандидат соціологічних наук.

Захист магістерської роботи відбудеться 26 лютого 2020 року о 10 годині на засіданні екзаменаційної комісії Чорноморського національного університету імені Петра Могили за адресою: м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10, медичний інститут, кафедра психології, ауд. 4-312.

З роботою можна ознайомитися в бібліотеці Чорноморського національного університету імені Петра Могили за адресою: м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.

Науковий керівник

В. І. Каневський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження визначається сучасним світом, його постійним бажанням йти вперед, розвиватися, створювати нове та унікальне в різних галузях його життя, прагненням до пізнання людського – його істинної сутності.

На сьогоднішній день жодна гідна фірма або компанія не обходиться без співробітника, який постійно розвивається, вміє ставити перед собою досяжні цілі, спрямований на саморозвиток, знаходить нові, інші шляхи вирішення завдань, здатний самостійно шукати інформацію, аналізувати і синтезувати її, тим самим забезпечуючи прогрес компанії і вихід на новий конкуруючий рівень.

Бажання себе розвивати, використовувати сучасні підходи до вирішення проблеми є великим успіхом і розширює людське пізнання.

Від сучасного працівника вимагається творчий підхід до вирішення завдань, постійне професійне самовдосконалення і саморозвиток не тільки в певній галузі знань, а й у інших різних галузях, що сприяє пошуку рішення з будь-якого боку і передбачає наявність іншої точки зору з даного питання. Все це буде включено в роботу завдяки активності людини, її постійної самоосвіти. Здатність до професійно-творчого саморозвитку є одним з необхідних якостей працівника, розвивати яке потрібно у ВНЗ.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування процесу саморозвитку та експериментальне дослідження цільової спрямованості студентів-психологів.

У відповідності з метою роботи визначені наступні **задачі**:

1. Проаналізувати і узагальнити теоретичні підходи до вивчення феномену саморозвитку
2. Обґрунтувати особливості саморозвитку студентів-психологів
3. Експериментально продіагностувати цільову спрямованість студентів-психологів
4. Провести психокорекцію позицій цільової спрямованості студентів-психологів

5. Здійснити повторну психодіагностику цільової спрямованості студентів-психологів

6. Статистично обробити матеріали дослідження

Об'єкт дослідження – процеси саморозвитку особистості.

Предмет дослідження – цільова спрямованість студентів-психологів.

Наукова новизна. У дипломній роботі було досягнуто значимих результатів у спрямуванні студентів-психологів на саморозвиток з вектором у бік самоактуалізації та підтверджено ефективність самокорекції як методу саморозвитку.

Практична значимість. Психокорекційну програму можуть використовувати усі, хто націлені на саморозвиток та бажають досягти самоактуалізації. У результаті такого дослідження тестуючим вказуються ті проблеми, які потрібно коригувати. Такий підхід корекції особистісних проблем можна використовувати в різних видах діяльності людини. Дана тема є актуальною для вивчення та дослідження адже охоплює практично весь період життя людини та торкається усіх сфер діяльності.

Експериментальна база: у дослідженні брали участь студенти-психологи 2 курсу Чорноморського національного університету ім. Петра Могили, вибірка склала 20 осіб.

Методи дослідження:

У процесі дослідження використані такі **методи:**

– **теоретичні:** теоретичний аналіз, класифікація та систематизація наукових джерел, порівняння та узагальнення даних теоретичних та експериментальних досліджень,

– **емпіричні:** діагностичні (методи опитування, тестування: Методика дослідження цільової спрямованості особистості, Анкета «Рівень саморозвитку особистості»), які сприяли вивченню стану проблеми в практиці та застосовувалися у психологічному експерименті; корекційні (вправи на самокорекцію) спрямовані на збільшення цілей альтруїстичної позиції та на самоактуалізацію; методи обробки даних (узагальнення і систематизація якісних і кількісних даних емпіричного дослідження);

– **методи математичної статистики** (кореляційний аналіз К. Пірсона, оцінка розбіжності експериментальних даних за допомогою t-критерія Стьюдента).

Основні результати дослідження були представлені на XXII Всеукраїнської науково-практичній конференції «Могилянські читання 2019».

Структура роботи: дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, що містить 87 джерел, 15 додатків, які висвітлюють результати дослідження. Загальний обсяг роботи складає 87 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, об'єкт та предмет дослідження, мету дослідження, завдання відповідно до поставленої мети, методи дослідження, наукову новизну, теоретичну і практичну значущість дослідження, публікації відповідно до теми дослідження, а також структуру роботи.

У першому розділі «Теоретичні основи проблеми саморозвитку особистості» ми звернули увагу на процеси розвитку та саморозвитку, зробили огляд психологічних підходів та напрямків, які займалися проблемами психічного розвитку людини.

Також було розглянуто саморозвиток з точки зору психологічного феномену, названо його основні характеристики та складові.

Досліджуючи феномен саморозвитку, більшість вчених дотримуються думки щодо важливості цього процесу в житті кожної зрілої особистості. Мова йдеться про постійне зростання, навіть ще з дитинства, про відкриття у собі певних задатків та їх розкриття протягом усього життя, кінцевою метою чого є самоактуалізація.

Сформульовані багатьма дослідниками визначення саморозвитку можна, загалом, позначити як свідому самостійна активність людини, спрямована на досягнення цілей у майбутньому, що веде до постійного зростання та розвитку.

Особливо значимим для дослідження процесу саморозвитку, на нашу думку, є футурреальний підхід Я. В. Васильєва. Цей підхід ґрунтується на орієнтуванні людиною на ситуації майбутнього часу, спираючись на ситуації теперішнього часу, усвідомлює вона це чи ні.

Основна ідея цього підходу полягає в тому, що людина живе майбутнім і заради майбутнього.

Саморозвиток – процес, який відбувається безперервно, забезпечує постановку та досягнення цілей за допомогою зміни власної діяльності та поведінки.

Людина не вичерпується лише тим ким вона була у минулому, або ким є зараз, вона є тим, ким вона себе реалізувала, як відкрила свої здібності, вона – це, перш за все, особистість з необмеженим потенціалом та ресурсними можливостями, вона визначається майбутнім – тим, ким хоче стати.

Необхідними складовими особистості є самоусвідомлення та саморозвиток. Саме вони керують гармонійною та цілеспрямованою особистістю, допомагають людині краще пізнати світ, відкрити у собі щось нове та індивідуальне. Ці процеси перебувають у тісному зв'язку на протязі усього життя людини, допомагаючи їй реалізовувати свої бажання, мрії – втілювати їх у життя, досягати поставлених цілей.

У другому розділі «Проведення констатуючого експерименту» ми зосередилися на описі проведення нашого дослідження цільової спрямованості студентів-психологів 2 курсу та за допомогою психологічного аналізу та математичних методів обробки результатів ми змогли продіагностувати рівень саморозвитку та виявити напрямки, у яких необхідно попрацювати.

Дослідження Я. В. Васильєва цільової спрямованості особистості показали, що для психологічного росту і розвитку особистості визначальною є провідна функція психологічного фактору розвитку, яка відповідальна за постановку цілей різної віддаленості, незалежно від віку і типологічних особливостей. Така особливість цільової спрямованості особистості пов'язана з

її футурреальною функцією, яка характеризується опорою на далекі цілі.

Віддаленість цілей – важливий показник спрямованості особистості і при постановці різних за віддаленістю цілей працюють різні психологічні механізми, про що свідчать ті особистісні риси, які є відповідальними за їх постановку.

Ми охарактеризували цільову спрямованість особистості через її футурреальність (направленість у майбутнє) та дослідили процеси саморозвитку групи студентів-психологів.

Ми використали при проведенні дослідження дві методики, одна з яких («Рівень саморозвитку особистості») є достатньо новою та потрібна була нам для розуміння окремих факторів, які до неї входять (психопатія, інтернальність, самоповага).

У результаті психодіагностики ми прийшли до висновків, що студенти мають низьке прагнення до самостійної активності та саморозвитку, у них переважає егоцентрична позиція, а також низький рівень рефлексії та самоаналізу, що підтверджується нижче представленим графіком (рис. 1).

До корекції

Рис. 1. Кількість цілей, спрямованих на саморозвиток

Низькі показники за фактором інтернальності свідчать про небажання брати на себе відповідальність за свої вчинки. А також ми виявили залежність, що чим більші показники по фактору інтернальності, тим вони будуть більші і по фактору

самоповаги. Тобто ці процеси є залежними одне від одного, адже неможливо бути незалежним та впевненим у собі не беручи відповідальність на себе та не аналізуючи свою поведінку та діяльність.

Студенти також мають дуже низьку кількість цілей, спрямованих на самоактуалізацію та переважання егоцентризму над альтруізмом.

Вивчаючи цільову спрямованість особистості, нас цікавить як самоаналіз та рефлексія вплинуть на постановку цілей на майбутнє, як закономірності процесу саморозвитку можуть показати тенденції подальшої корекції перспективних цілей особистості з орієнтацією на майбутнє.

Орієнтація на майбутнє передбачає у цільовій спрямованості виділити область перспективних цілей, які б забезпечували сприятливий розвиток особистості протягом усього життя.

У третьому розділі «Самокорекція як метод саморозвитку студентів-психологів» було описано психокорекційну роботу, пов'язану зі зміною особистісної позиції суб'єкта (студентів), за допомогою розробленої Я. В. Васильєвим методики цільової спрямованості особистості. Основною ідеєю цього підходу було те, що людина живе майбутнім і заради майбутнього, тому такий напрямок був названий у психології «футурреальним».

Стратегія дослідження полягала у проведенні порівняльного аналізу показників цільової спрямованості та рівня саморозвитку у респондентів експериментальної та контрольної груп до та після експериментального впливу – участі у спеціально розробленій психокорекційній програмі Я. В. Васильєва та В. І. Каневського.

Після проведення корекційної програми були отримані такі результати (рис. 2) :

- кількість цілей, спрямованих на самореалізацію з 43 збільшилась до 75;
- кількість цілей, спрямованих на самовизначення з 14 збільшилась до 16;

- кількість цілей, спрямованих на самовдосконалення з 79 збільшилась до 106;
- кількість цілей, спрямованих на самоактуалізацію з 4 збільшилась до 142.

Психокорекційним результатом цієї програми стало усвідомлення студентами себе суб'єктами саморозвитку та збільшення цілей, спрямованих на самоактуалізацію. За допомогою відкриття певних якостей, особистісних рис, здібностей, прийняття своїх недоліків студенти через раціональну позицію змогли змінити спрямованість своїх цілей у позитивну сторону.

Учасники психокорекційних занять, аналізуючи свої особисті якості, сформувавши тенденцію до постановки далеких цілей та змінили вектор цільової спрямованості.

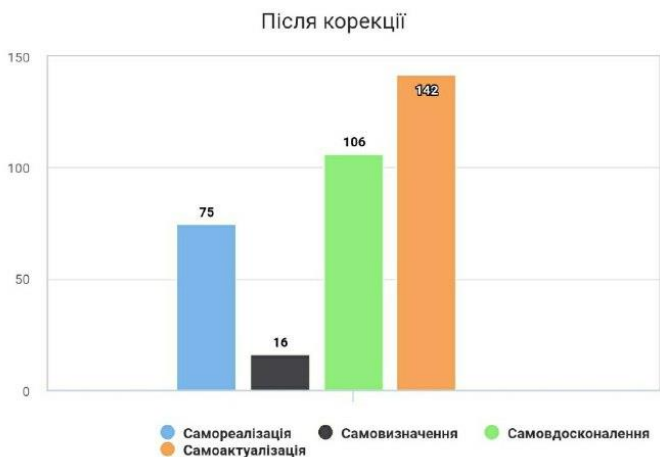

Рис. 2. Кількість цілей, спрямованих на саморозвиток

Дослідження динаміки показників цільової спрямованості дозволило зробити висновок про ефективність програми самокорекції.

Студенти оволодівають певними навичками у галузі психології, що допомагає обрати певну специфіку (область психології) для детального вивчення та розвитку у цьому напрямку. Розуміння даного аспекту діяльності та усвідомлення

себе як спеціаліста і професіонала дозволяє ставити різного роду цілі на найближче майбутнє, тобто цільова направленість після ретельного самоаналізу, рефлексії змінюється, виникають більш зрілі цілі та бажання, що пов'язано з особливостями юнацького віку, а саме прагнення до саморозвитку, самореалізації, самоактуалізації.

Були виявлені значимі зменшення показників цільової спрямованості у студентів експериментальної групи, тоді як у контрольній групі відбулось деяке збільшення цих показників.

Статистично значимим виявилось збільшення цілей альтруїстичної позиції та зміна віддаленості цілей з близьких на далекі.

На основі результатів проведеного дослідження можна зробити наступні висновки :

1. Програма психокорекції позицій цільової спрямованості особистості сприяє зміні цілей з близьких на далекі та направленню на самоактуалізацію.

2. У результаті використання методів самоаналізу та рефлексії у студентів розвинулось усвідомлення себе суб'єктами саморозвитку та важливості постановки далеких цілей.

3. Перспективним є реалізація програми психологічної допомоги випускникам ВНЗ, у яких гостро стоїть питання професійної реалізації – пошуку місця роботи, направлена на постановку та збільшення середніх і далеких цілей, направлені на професійний розвиток.

Результати статистичного аналізу по виявленню достовірності відмінностей показників за допомогою критерія Стьюдента та кореляційного аналізу показали, що існують відмінності у групі респондентів до та після проведення корекційних заходів.

Таким чином, процес формування пов'язаний зі зміною позицій особистості, тоді коли перед нею ставляться нові та вищі цілі, відносно теперішніх ситуацій певної діяльності, до ситуацій майбутнього часу, яка дозволяє змінити позицію особистості від егоцентричної, через раціональну, до альтруїстичної. На останній особистісній позиції людина

досягає вищого рівня саморозвитку – стає самоактуалізованою особистістю.

У результаті такого дослідження тестуючим вказуються ті проблеми, які потрібно коригувати. Такий підхід корекції особистісних проблем можна використовувати в різних видах діяльності людини.

ВИСНОВКИ

1. Саморозвиток – це позитивний поетапний процес, але він не є однорідним цілісним процесом чи окремою діяльністю, а здійснюється у різних взаємопов'язаних формах, до яких відносяться самовизначення, самовдосконалення, самоактуалізація і самореалізація.

Саморозвиток визначається життєвими і особистісними смислами, пронизаний смислоутворенням, яке наближує до самого себе через зростаюче саморозуміння і самоустремління. Але процес саморозвитку пов'язаний з подоланням труднощів (бар'єрів), які свідомо чи несвідомо сприймаються як перешкоди саморозвитку.

З нашої точки зору найбільш вдале визначення саморозвитку як тривалого процесу самостійної активності людини у постановці перспективних цілей та їх досягненні, направлених на ріст та розвиток власної особистості.

Психологічними умовами, що забезпечують успішність саморозвитку є: зріле «Я» особистості (що має такі характеристики, як автономність, самоідентичність, інтернальність), відкритість, толерантність до нового, наявність усвідомленої мети самоздійснення як орієнтира саморозвитку (самовизначення) та активної життєвої стратегії.

Дослідження цільової спрямованості особистості, проведені Я. В. Васильєвим, показали, що провідним фактором розвитку є психологічний фактор у його провідній функції.

Механізмами як функціональними засобами саморозвитку виступають рефлексія, саморегуляція та зворотний зв'язок.

Ми дослідили різні теорії, концепції психічного розвитку особистості та переконалися у його важливості ще з дитячого віку, як фундамент для майбутньої особистості.

2. Було обґрунтовано особливості саморозвитку студентів-психологів, визначено, що юнацький вік має свої психологічні особливості.

Період юності характеризується становленням свідомості та самосвідомості, світогляду, пошуку сенсу життя. Необхідним компонентом є процес самовизначення особистості, і перш за все – професійного. Юнаки визначають свої здібності, недоліки, формується самооцінка, самопізнання, самостійне мислення.

3. Експериментально продіагностували цільову спрямованість студентів-психологів та визначили переважання близьких цілей, егоцентричної позиції, відсутність прагнення до самостійної активності. Було здійснено психокорекцію позицій цільової спрямованості студентів-психологів за допомогою «Зошита з психокорекції» та Навчального посібника. Після корекційних вправ відбулись значні зміни у позитивному напрямку, що дозволяють стверджувати про ефективність даної корекційної програми та підтверджують що самокорекція є ефективним методом саморозвитку студентів-психологів та сприяє постановці альтруїстичних цілей при плануванні майбутнього.

Шлях досягнення самоповаги і альтруїстичної позиції, а головне основної мети життя – стану щастя, можливий в будь-якому дорослому віці, якщо людина знайде себе і своє місце в житті за рахунок задоволення інтересу в творчій роботі.

4. Дослідження цільової спрямованості особистості, як складової частини футурреальної психології показали, що орієнтація на ситуації майбутнього часу за допомогою далеких цілей веде до вищих процесів саморозвитку особистості.

Корекція цілей людей змінює їх особистісну позицію в сторону здорової особистості. Вони стають більш впевненішими у собі, оптимістичними та готовими далі займатися саморозвитком, аж до досягнення рівня самоактуалізованої особистості.

Джерелом розвитку особистості є пізнавальний інтерес, який бере участь у саморозвитку протягом всього життя, але все залежить від самої людини, від її прагнення змінюватись, рости, пізнавати щось нове.

Якщо у людини наявна мотивація до саморозвитку, прогнозування, цілепокладання, планування, самоконтроль, вміння бачити проблему й аналізувати протиріччя, то у такому разі можна говорити про значно вищий рівень розвитку на шляху до самоактуалізації.

СПИСОК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дипломної роботи

1. Власенко А. Ю. Могилянські читання – 2019 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти : XXII Всеукр. наук.-практ. конф. : тези доповідей : Охорона здоров'я. Психологія. Фізичне виховання та спорт, Миколаїв, 11–16 листоп. 2019 р. ЧНУ ім. Петра Могили. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. – С. 69–71.

АНОТАЦІЇ

Власенко А. Ю. Психологічні особливості цільової спрямованості студентів-психологів. – На правах рукопису.

Наукова робота на здобуття кваліфікації магістра за спеціальністю 053 «Психологія». – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2020.

Магістерська робота присвячена дослідженню психологічних особливостей цільової спрямованості студентів-психологів.

У магістерській роботі висвітлені основні теорії, концепції вивчення феномену саморозвитку. Визначені методики щодо діагностування цільової спрямованості особистості та рівня саморозвитку особистості. Проведені корекційні заходи (за

допомогою «Зошиту з психокорекції» Я. В. Васильєва та В. І. Каневського) стосовно корекції цільової спрямованості у бік до самоактуалізації через постановку далеких цілей.

Ключові слова: саморозвиток; цільова спрямованість; самокорекція.

Vlasenko A. Y. Psychological Features of Targeting of Psychologists Students. – With the rights of manuscript.

Scientific work for master's qualification in specialty 053 «Psychology». – Black Sea National University named after Petro Mohyla, Mykolaiv, 2020.

The master's thesis is devoted to the study of the psychological features of targeting of psychologists students.

In the master's work the basic theories, concepts of studying of the phenomenon of self-development are covered. There have been determined the techniques for diagnosing targeting of the personality and the level of self-development of the personality. Corrective actions were carried out (with the help of “Psycho-Correction Notebook” by Y. V. Vasilyev and V. I. Kanevsky) regarding the correction of the targeting towards self-actualization through the setting of distant goals.

Key words: self development; targeting; self-correction.

